

Äpplen i Finland

Boken "Äpplen i Finland" kom från tryckeriet i slutet på augusti 2021 en hel del försenad. Men det var på grund av att författarna ville få färgerna på de tecknade bilderna absolut rätt. Lång historia men det blev fint. Kias teckningar är rena konstverk och dessutom vetenskapligt riktiga.

Boken har getts ut i eget förlag och finns alltså inte i några förlagsbroschyrer. Detta på grund av dåliga erfarenheter av förlagens tryckerikvalitet. De trycker mest med reklambroschyrkvalitet och det godkände konstnären

inte. Det tog nästan ett år extra innan trycket motsvarade förväntningarna.

Boken kan beställas direkt från författaren (helst skriftligen så adressen blir rätt) via epost gunbritt.husberg@gmail.com eller matilda@hindersby.net (telefon +3584573484385). Betalning till konto FI81 40501020053863, mottagare: Gun-Britt Husberg, meddelande: Äpplen + betalarens namn. Priset är 40 euro + frakt 10 euro.

I Sverige kostar boken 400 kronor + frakt 100 kronor och betalas till konto Nordea 33004605218355, mottagare Nils Husberg, meddelande: Äpplen + betalarens namn. Clearingnumret är alltså 3300. I IBAN-form:

IBAN:	SE8230000000004605218355
BIC (SWIFT-adress):	NDEASESS

Det går också bra att swisha betalningen till nummer 0765820267 (Nisse Husberg).

Äpplen i Finland

Gun-Britt Husberg & Kristina Segercrantz

Äpplen i Finland

Boken är avsedd som ett hjälpmedel för att känna igen och identifiera äppelsorter som odlas i Finland eller som ett stöd vid val av sorter till hemträdgården. Illustrationerna är med elegans och noggrannhet utförda av konstnär Kristina Segercrantz.

Ett urval av våra såväl gamla som nya inhemska äppelsorter beskrivs, liksom också några lokala sorter som påträffats i östnyländska trädgårdar.

Arbetet med att ta till vara äppelsorter påbörjades då författaren, biolog, trädgårdsmästare och ordförande för Lappträsk hembygdsförening, inspirerades av Anton Nilssons uppmaning att det till en hembygdsgård hör en plantering av bygdens lokalsorter.

Vid en inventering av nejden runt hembygdsgården Kycklings visade det sig finnas en hel del gamla äppelsorter kvar i många trädgårdar. Hembygdsgården är nu till bristningsgränsen planterad med bygdens äppelträd och kan fungera som ett reservat för odlad mångfald inom pomologin.

Textförfattaren Gun-Britt Husberg är fil.lic. med bakgrund i forskning kring rapsbaggas vid Lantbrukets forskningsanstalt och lektor i anatomi vid sjuksköterskeinstitutet i Kuusankoski och Borgå samt utbildad trädgårdsmästare.

Illustratören Kristina Segercrantz har varit yrkesverksam som illustratör av åtskilliga böcker vid WSOY förlag. Alla teckningar är gjorda i samråd med textförfattaren direkt från äpplena för att garantera exaktheten. Detta för att boken skall kunna användas vid bestämning av sorter. Åtskilliga tryck refuserades innan en tillräckligt bra version kunde uppnås.

Kia under arbetet med boken

Det är inte en bra idé att vänta med att köpa boken för upplagan minskar med god fart. Det kan ifrågasättas huruvida det finns böcker kvar nästa sommar och det är oklart om det kommer nya upplagor.

Gamla äppelsorter i Lapträsk med omnejd

Under de fem senaste åren har Lapträsk hembygdsförening genomfört en omfattande inventering av gamla kulturväxter i nejden. Samlingarna är redan ganska stora och många av de prydnads- och nyttoväxter som har samlats in är redan planterade på hembygdsgården Kycklings i centrala Lapträsk.

Under inventeringens gång kom äppelträden att få den största uppmärksamheten eftersom det visade sig att det på många gårdar växer gamla äppelträd av förnämliga sorter. Det här är med största sannolikhet ett resultat av att Lantmannaskolan i Östra Nyland verkade på orten under åren 1913 – 1957. Eleverna fick lära sig sköta trädgårdar, ympa träd och ta hand om skörden. Under de kalla krigsvintrarna dog ändå en stor del av det planterade materialet, men de sorter som överlevde visade sig vara speciellt härdiga sorter som kan odlas också östligaste Nyland där klimatet är betydligt strängare än i andra delar av Nyland. De här träden har nu förökats genom att samla in kvistar som ympats in på härdiga fröstammar av sorten Antonovka. I detta nu har några hundra träd redan planterats ut i olika trädgårdar i Lappträsk. På Kycklings finns 76 nya äppelträd och 7 päronträd. Ytterligare omkring 20 äppelträd väntar på att bli planterade, några päronträd samt ett antal plommon-

och körsbärsträd. Många bärbuskar har planterats och likaså ett relativt stort antal prydnadsväxter.

Vi har en helteckande lista över alla våra ympade träd. Moderträden är utmärkta och varje nytt träd är numrerat. Då är träden grupperade och beskrivna enligt var moderträden växer, men det är kanske ändå lättare att presentera äppelsorterna genom att indela dem på vädertaget sätt i sommar-, höst, och vinteräpplen.

Sommaräppelsorter

Norrby-Petas 3: Korobovka (Långsjöns eller Esters päronäpple). Det här äpplet mognar väldigt tidigt och går att använda till mos eller saft redan i slutet av juli. Då det är helt moget i början av augusti är det ett synnerligen gott bordäpplet. Det är ett litet runt äpple med lämplig sötsyrlig svagt päronlik smak.

Jossas 5: Vit Sommarkalvill. Tidigt äpple, mognar i augusti. Ganska litet avlångt gulgrönt äpple med ibland en svag rodnad på solsidan. Mycket god smak men hållbarheten är kort och äpplet ramlar lätt från trädet. Möjligen finns samma sort i två andra trädgårdar. Glansigt

Sävstaholm finns i ganska många trädgårdar. Ett vackert rosenstrimmigt gott sommaräpple, men tyvärr är hållbarheten kort. Glansigt

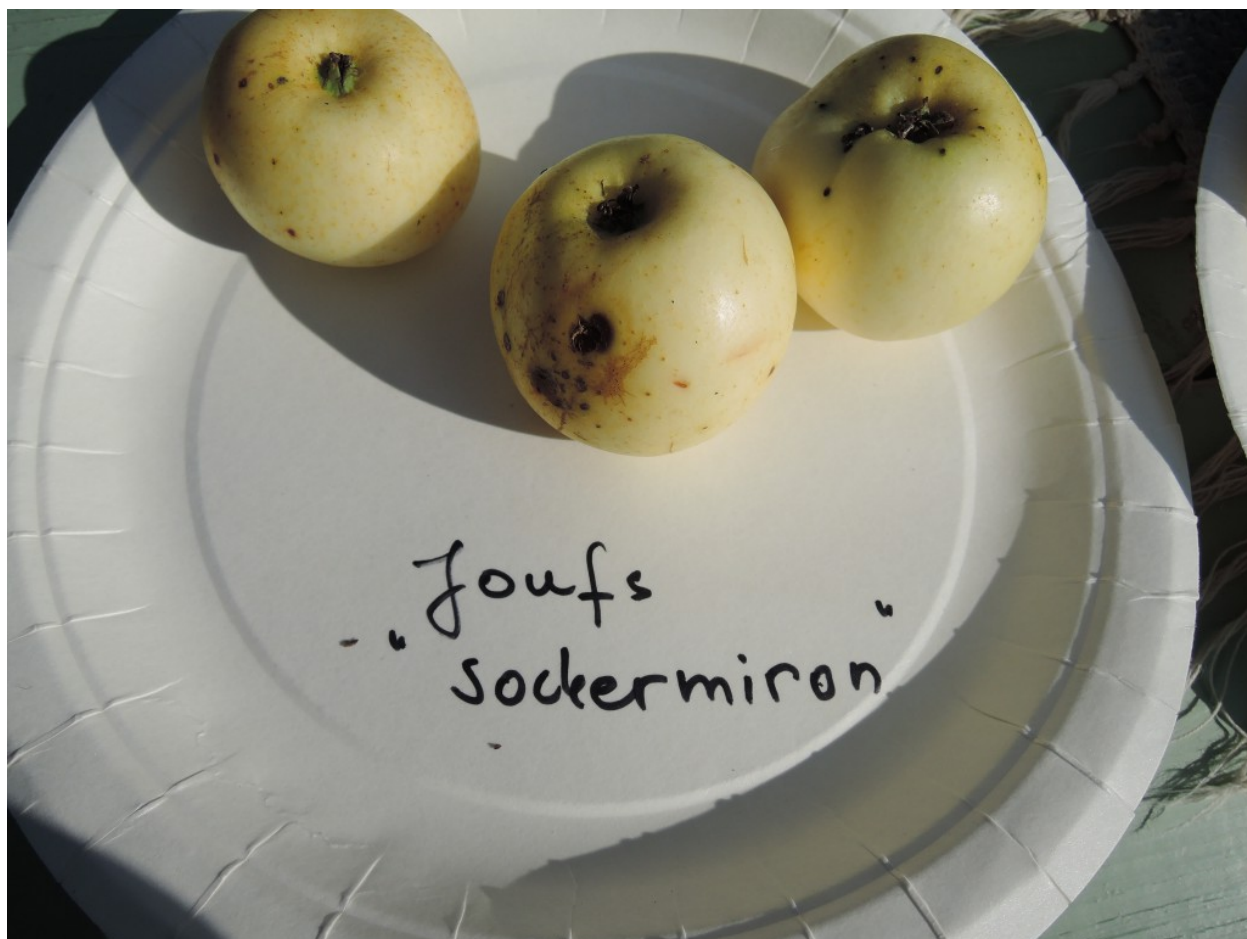

Bergius eller **Röd Sävstaholm** är likaså ett relativt vanligt äpple. Mycket gott, vackert och hårdigt. Ger ett rosenrött äppelmos. Glansigt men med tydliga korkprickar.

Maj-Britts Purpuräpple (eller Bergius). Ett lika rött och vackert äpple som Bergius men mognar en aning senare. Formen helt rund.

Lill-Stu Nybergs 1 och 2: Sockermiron. Platttrunt medelstort eller mindre mörkgrönt äpple med röda strimmor. Skalet är strävt. Fruktköttet behagligt rent sött, aningen grovt. Det ser ut att Sockermiron förekommer i flera olika varianter. Mer eller mindre rödstrimmigt med grön eller gul grundfärg.

"Joufs
sockermiron"

Tallberg-Mickels 8, Joufs 8: Borgovskoje. Ett medelstort äpple, rösttrimmigt och koniskt till formen. Rent behagligt sött.

Hyvölä 1: Vit Astrakan. Ganska stort äpple, grundfärg gul, ibland enstaka röda strimmor. Fruktkött saftigt, ibland genomskinligt. Skafthålan sluten, ibland med knöl. Vit astrakan finns på några andra gårdar också.

Irmelin Nyman: Rupert. En gammal kanadensisk sommarsort som en tid planterades aktivt. Medelstor aningen kantig grön frukt. Saftig, behagligt sötsyrlig smak.

Slätis-Pottas 2: Antingen Transparente Blanche eller Klaräpple. Ljusgrönt medelstort eller lite mindre äpple som kan bli genomskinligt. Samma sort finns på ett antal gårdar och särskild tonvikt läggs på att reda ut vad som är TB och vad som är det ännu äldre Klaräppet. Klaräppet ska också vara hårdigare än TB. Kallades för Gustaf I:s munsäpple.

Grönkulla 1: Sommargylling, Virginskt rosenäpple ?

Kycklings gammal 1: Vit Nalif, Alabasterpipping. Ett plattrunt medelstort vitt äpple. God sötsyrlig smak men förfars ganska fort.

Sestu: Gul Nalif. Ljulgult runt äpple med endel åsar. Färgen ljusare än TB.

Sestu
Gul Nalif

Sestu: Bernhard. Lokal sort. Grönt aningen koniskt äpple med angenäm syrlig smak. Bra hushållfrukt men far snabbt illa.

Kycklings nya: Sara. Lokal sort, fröavkomma från Vit Nalif.
Ljusgrönt runt synnerligen gott äpple.

Tallberg-Mickels 2: Okänd sort, kan vara Revals Päron

Tallberg Mickels 3: Okänd sort

Tallberg-Mickels 5: Okänd sort

Församlingen 5, Slätis-Pottas 1a, Joufs 6: Sommarkanel. En överraskning i den här inventeringen är att den här gamla kaneln hittas på så många gårdar. Ypperlig sommarfrukt som mognar före de andra kanelnerna.

Höstäpplen

Kaneläpplen finns på nästan alla gårdar. Det om något bevisar att de är väldigt härdiga och också mycket omtyckta.

Brun kanel eller Ananaskanel: Den äldsta kaneln enligt Alexandra Smirnoff. Och den med mest särpräglad smak. Ett fullt utvecklat ananaskaneläpple är en verklig smakupplevelse. Äpplet är plattrunt av medelstorlek. Grön grundfärg och brunmörkröd täckfärg. Några av de bruna kaneln sorter vi funnit är **Jossas 3, Heimbacka 1, Gustafsberg 2, Nordea 1.**

Gul Kanel: Det här äpplet är betydligt ljusare i färgen än de andra. Gult med aningen orangeröda strimmor. Smaken är ypperlig och sorten förekommer den också på många gårdar. Speciellt fina gul kanel träd är **Matsandas 1** och **Hagmark Gul Kanel**.

Röd Kanel: Säker den vanligaste äppelsorten i våra trädgårdar. Ett synnerligen vackert äpple med sin grannröda färg och sin vackra plattrunda form. Då det är fråga om både en gammal och vanlig sort finns det en viss variation mellan de olika träden. Variationen kan naturligtvis även bero på växtplats och ålder. Bland de finaste röda kanel frukter kommer från en sedan gammalt obebyggd tomt **Matsandas 2** i Lindkoski. I vår inventering har vi tagit flera andra fina röda kanel träd också till förökning. **Försmalingen 1 och 3, Anderssons trädgård (AnTr) 1 och 3, Norrby-Petas 1 och Stenvilla öde 3.**

Anderssons
trädgård 2
"Röd kanel"

Lill-Stu 1: Faafas Trä.

Lill-Stu 2: Höststrimling

Gamla Marieberg: Snygg

Gamla Marieberg 1, Joufs 1: Risäter

Församlingen 4: Ringstad?

Stenvilla 4: Svensk Rosenhäger. Ett vackert äpple med stundom rosigt fruktkött.

Stenvilla 7: Kan vara Grågylling. Man kan se att trädets stam är vriden.

Stenvilla 10: Charlottenthal.

Stenvilla 11: Borovinka.

Jossas 1 och Lindkoski-Simosas: Charlamovsky

Stenvilla 12: Tsarens Sköld

Nygrannas 11

Nygrannas 12

Irmelin Nyman: Kavlås

Soltorp 1: Okänd sort

Eliko 1: Guldrenett

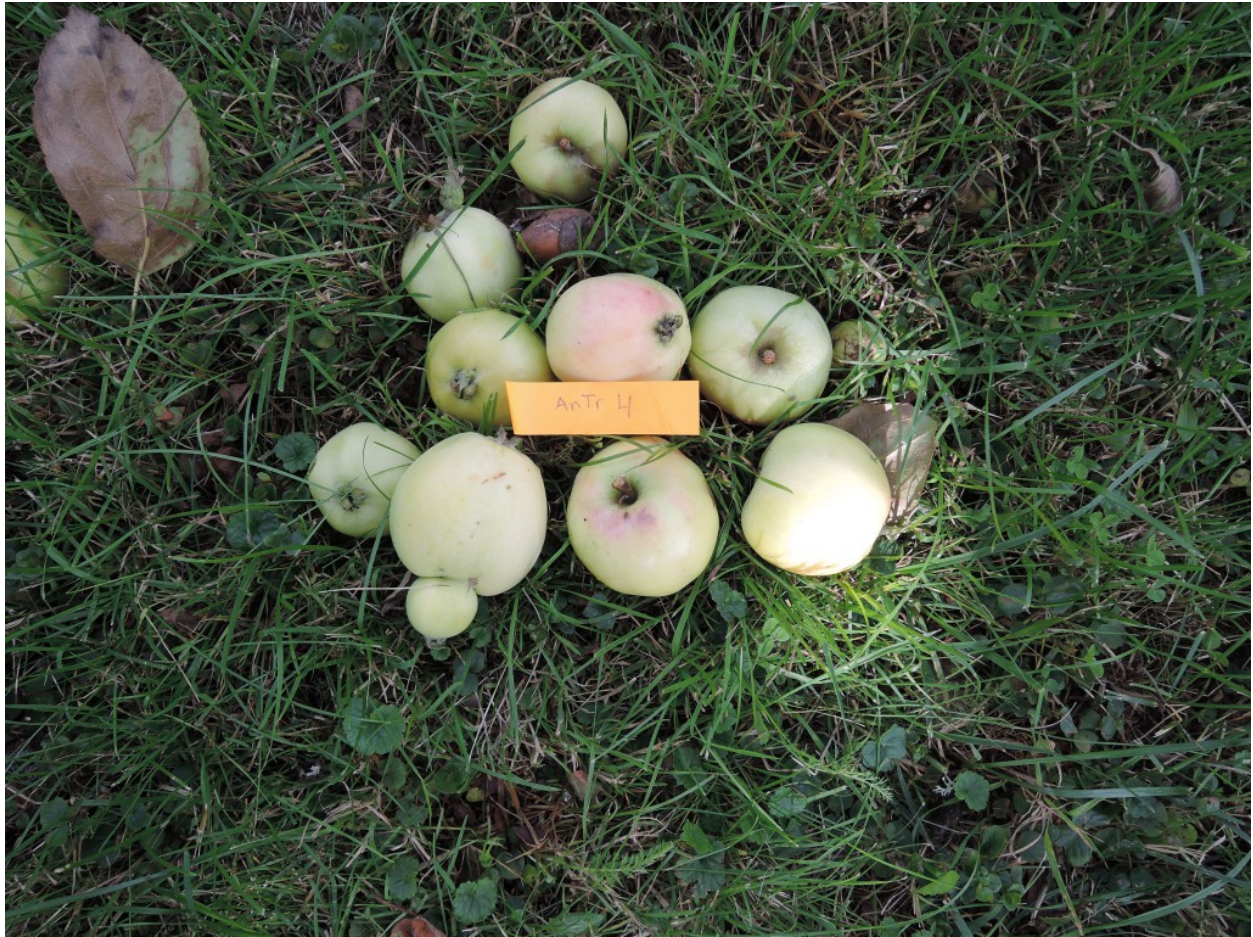

Mamma Mia: Okänd sort. Äpplet i allmänhet helt rött

Sointula 3, AnTr 6, 10, 12 Borgå Andersasvägen 13: Suislepp

Anderssons trädgård 4 (AnTr 4): Möjligen Lehmapfel. Ett gult äpple med svagt rodnade kinder. Lehmapfel betyder leräpple och sorten förekommer sällsynt i Lojotrakten. Fast och saftigt fruktkött. Smaken angenämt sötsyrlig.

Vinteräpplen

Antonovka: Det vanligast förekommande vinteräpplet, finns på många gårdar. Bevisar hur hårdigt trädet är. Därför används också fröna till att dra upp grundstammar att ympa andra känsligare sorter på. Några av våra alldeles särskilt bra Antonovka träd är: **Lill-Stu 10, Jossas 8, Hi-Backas 1,2 och 4, Slätis-Pottas 4 och Norrby-Petas 5.**

Anisovka: Ett ganska litet äpple med gulgrön grundfärg och jämfört med Antonovka ganska mycket röd täckfärg. Sorten har hittat på två ställen – **Hi-Backas 3** och **Annelund 1**.

Åkerö: Det andra vanligaste vinteräpplet är Åkerö. Också av den här sorten finns ett flertal färgmutationer. Smaken och formen är ändå gemensam. Likaså den kännpaka knölen vid skaftfästet. Fina gamla Åkerö-träd är bl.a. **Gustafsberg 1** och **Joufs 5**. **Joufs 4** var mycket gammalt och det dog förra vintern. Men vi hann föröka det och trädet växer nu på Kycklings. Gul Åkerö finns på **Hagmark** och på **Sointula**. Grön Åkerö på **Heimbacka**.

Stenvilla 13

Församlingen 6

Församlingen 7

Norrby-Petas 4, Sointula 4, Soltorp 2: Grenman

Heimbacka 2:

Hyvölä 20: Sariola

Hyvölä 7 och 12: Wealthy

Sointula 1: Atlas?

Lobo finns i några trädgårdar i Lappträsk t.ex Hagmark, Marieberg och Hyvölä. Den på Kycklings är från Borgå.

**Inventering av
kulturhistoriska växter i
Lappträsk**

På de gamla anrika gårdarna i Lappträsk med omnejd finns ännu en hel del gamla äppelträd och andra kulturhistoriskt värdefulla växter bevarade. De perenner, bärbuskar och fruktträd som överlevt krigsvintrarna är härdiga och väl anpassade till vår miljö. Genom att inventera, dokumentera och samla in gamla sorter och plantera dem på Kycklings blir hembygdsgården en lokal växtbank eller genbank där växterna förvaras för framtida generationer och för vetenskapliga behov.

Inledning och målsättning

De här erfarenheterna med att samla in traditionella odlingsväxterna hade redan gett en fingervisning om att det kunde finnas ett större sortiment av gamla kulturhistoriskt värdefulla växter i Lappträsk med omnejd. Speciellt som Lantmannaskolan i Östra Nyland varit placerad i Lappträsk och omkring en tredjedel av eleverna som gått i skolan var

från hemkommunen. I skolans läroplan ingick studier i trädgårdslära och undervisning gavs av den tidens största experter för trädgårdsodling, bl.a. Björn Lindgren, en mycket erkänd pomolog. Flera av eleverna blev kunniga ympare och anlade stora hemträdgårdar. Hembygdsföreningen ansökte år 2011 om medel för att kunna göra en mera systematisk inventering och insamling av gamla traditionella odlingsväxter som kunde planteras ut på hembygdsgården. Resultatet av inventeringen och insamlingen presenteras i den här publikationen. Det finns ännu växter som inte har planterats men de har tagits till förökning eller det finns antecknat var vi får tag på dem.

Vår strävan är att hembygdsgården Kycklings ska fungera som ett lokalt växtarkiv för vår omnejd. Här ska finnas de viktigaste odlade växterna men även vilda och speciellt hotade arter ska rymmas med. Redan nu har blåsippan, vitsippan, vårlöken, brunörten, bockroten, johannesörten och teveronikan en synlig plats i trädgården.

Ett gammalt **gult plommon**, eller en **mirabell** har hittats både på gamla folkskolans gård och på en ödetomt i Lindkoski. Frukten är rent gul och som moget mycket sött och saftigt.

Allmänt rödplommon hittas på flera gårdar och de kan skilja sig lite från varandra, men huvudsakligen kan de ändå räknas tillhöra samma sort.